

Królowa i starosta. Uwagi na temat planowanych fundacji Marii Józefy na Spiszu

Położony na historycznym pograniczu polsko-węgierskim Spisz stanowił pole ożywionych kontaktów – politycznych, gospodarczych, a także kulturalnych – między oboma państwami. Przez 360 lat szesnastowieczne miasta tego regionu tworzyły na obszarze Królestwa Węgier enklawy polskiej administracji, rządzone przez starostów, będących często znaczącymi postaciami ówczesnego życia politycznego (m.in. Piotra Kmitę, Hieronima Łaskiego, Jerzego Sebastiana Lubomirskiego).

Stosunkowo rzadko przywołuje się w tym kontekście postać Marii Józefy, córki cesarza Józefa I Habsburga i żony Augusta III Sasa, która w 1746 r. objęła zajmowany od końca XVI stulecia przez ród Lubomirskich urząd. Udział w tej władzy mieli co prawda minister Henryk von Brühl (późniejszy samodzielny starosta) i administrator Andrzej Moszczeński, lecz to właśnie za jej rządów zlecona została ostatnia fundacja państwowa na kontrolowanej przez Rzeczpospolitą części Spisza, mogąca świadczyć o nierzadko podkreślanym w literaturze zainteresowaniu Marii Józefy sprawami kraju.

W proponowanym wystąpieniu chciałabym przybliżyć zrealizowane jedynie w niewielkiej części, lecz bardzo ambitne zlecenia ostatniej polskiej królowej i małżonki elektora saskiego na terenie Spiszu. Najważniejszym z nich była przebudowa znacznie zaniedbanego za administracji Teodora Lubomirskiego zamku w Lubowli, należącego niegdyś do najważniejszych twierdz kresowych Rzeczypospolitej, której podjął się Francesco Placidi, *architetto di Sua Maestá*. Miała ona obejmować między innymi wyburzenie istniejącego od XIII w., wielokrotnie przekształcanego zamku, wzniesienie na jego miejscu pałacu i budowę nowej kaplicy. Placidi przygotował również projekt nowych łaźni w Rużbachach, zainteresowanie którymi mogłoby przełożyć się na poprawę nadwątlonych finansów starostwa.

Głównymi zagadnieniami poruszonymi w referacie byłoby, poza przybliżeniem dotychczasowego stanu badań na temat spiskich fundacji Marii Józefy oraz przedstawieniem relacji planowanych budowli

z panującymi w architekturze połowy XVIII w. tendencjami, prześledzenie ideowego wydźwięku planowanej lubowlańskiej fundacji, w tym jej aspektu państwowego i prywatnego. Szczególna uwaga zostałaaby poświęcona kwestii, na ile zlecona przez królową modernizacja mogła stanowić kontynuację, a na ile zerwanie z miejscową tradycją artystyczną.